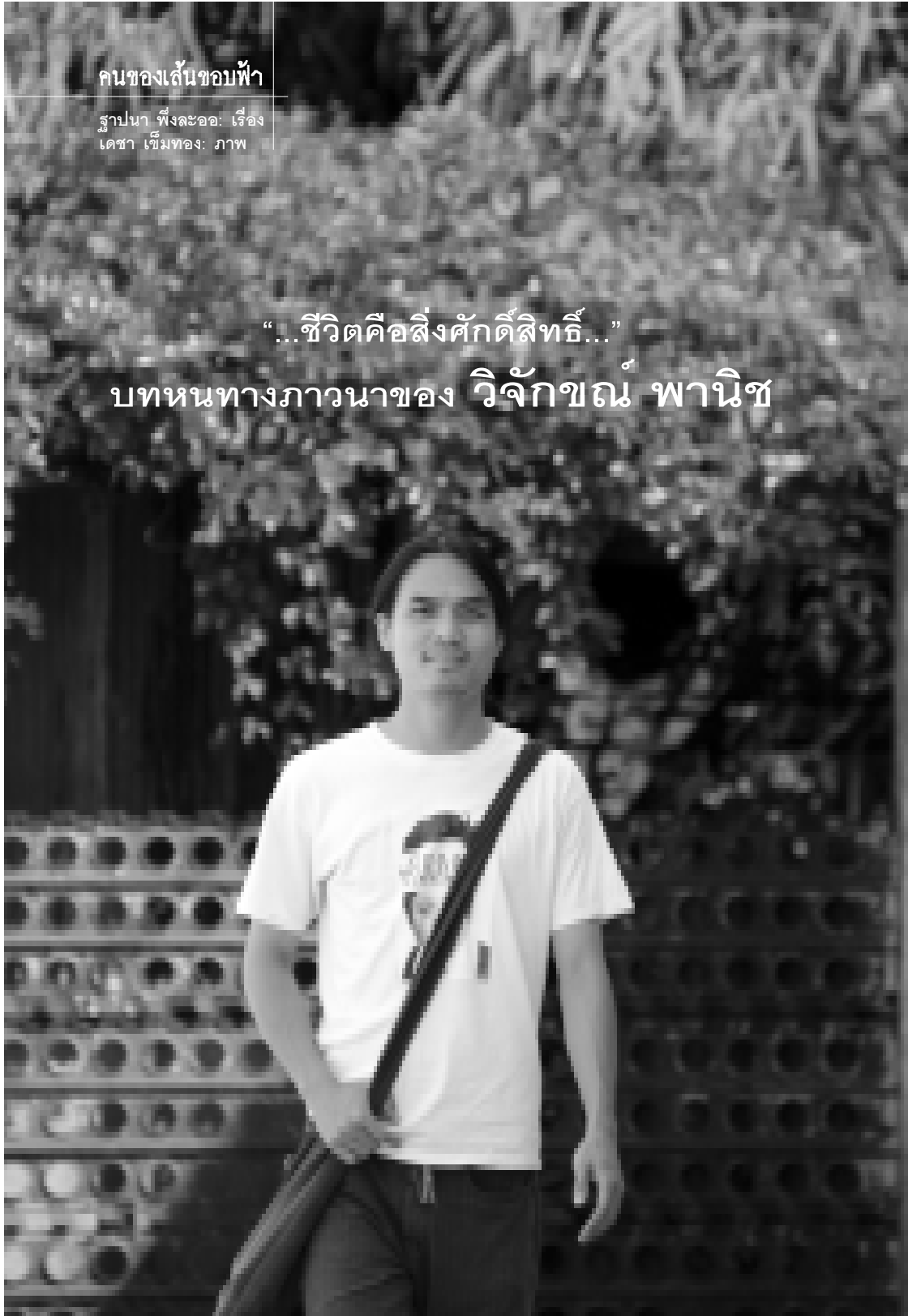

คนของเส้นขอบฟ้า

ธำปนา พึ่งละอ: เรื่อง
เดชา เข้มทอง: ภาพ

“...ชีวิตคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์...”

บทหนทางภาวณาของ วิจักขณ์ พานิช

ช่วงสองปีที่ผ่านมา ชื่อของ **วิจักขณ์ พานิช** เริ่มเป็นที่รู้จักในสังคมไทย ในฐานะคนหนุ่ม ผู้เข้มข้นในการแสวงหาทางจิตวิญญาณในวิถีพุทธธรรม โดยผ่านกระบวนการฝึกตนจาก “สวนโมกขพลาราม” และจาก “นาโรปะ” สถาบันการศึกษาที่หยั่งรากวัชรยานลงในโลกตะวันตก บทความในหลายสื่อ หลายวาระ งานแปล งานเขียน การเป็นวิทยากรอบรมเรื่องการภาวนาของวิจักขณ์ ล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้คำว่า “การภาวนา” ซึมเข้าไปในกระแสธรรมของสังคมไทย

สองปีที่ผ่านมา สำหรับการหักล้างถ่วงและการผจญภัยทางความคิดกับประสบการณ์จริงในสังคมที่คนส่วนใหญ่เห็นศาสนาเป็นเพียงหลุมหลบภัย สิ่งที่ได้เรียนรู้มากกว่าสิ่งที่ได้เผชิญหน้าคือความท้าทายที่ปรับเปลี่ยนสู่การเติบโต เพราะ “ธรรม” ในแนวทางที่วิจักขณ์ได้สื่อสารออกไปสู่สังคม ทำให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างหลากหลาย ทั้งผู้ที่เห็นว่าเป็นหนทางที่เปิดกว้างอย่างแท้จริง และทั้งผู้ที่เห็นว่าเขากำลังนำเสนอแนวทางที่เป็นอันตรายกับสังคมไทย ทั้งที่จริงๆ แล้ว พุทธแบบไสยศาสตร์ พุทธแบบเครื่องประเพณี และพุทธแบบ “พุทธพาณิชย์” ที่กำลังได้รับความนิยมทุกหย่อมหญ้า น่าจะอันตรายยิ่งกว่า

แม้จะเป็นศาสนา เป็นวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของประเทศทิเบต ทั้งในโลกตะวันตกก็ได้รับการยอมรับและมีการศึกษาค้นคว้ามาเป็นเวลานานหลายทศวรรษแล้ว แต่สำหรับสังคมไทย “วัชรยาน” ยังคงศึกษากันในหมู่นักสนใจในวงไม่กว้างนัก ทั้งยังเป็นของใหม่ที่ถูกตั้งคำถามในเชิงอคติอันเนื่องมาจากความเข้าใจผิดอยู่มาก

ระหว่างการสนทนา ความคิดที่ถ่ายทอดผ่านคำพูดรวมทั้งน้ำเสียงของวิจักขณ์ มีความลึกบางอย่างที่อาจกระตุ้น หรือเหนี่ยวนำแรงบันดาลใจของผู้ฟังอย่างไม่รู้ตัว บางประโยค บางคำพูด บางถ้อยวลี บางความหมายที่คำพูดไม่อาจถ่ายทอดได้ทั้งหมด เป็นบางสาร์ตตะที่อาจอ่านได้จากการถอดความ

ก่อนอ่านบทสนทนาและพิจารณาด้วยหัวใจของท่านเอง กรุณาทดสอบตนเองด้วยคำถามว่า :

ในโลกนี้มีสิ่งใดที่เราตัดสินได้ เรามีสิทธิ์อันใดในการตัดสินทุกสิ่ง มีสิ่งใดที่เราเชื่อได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ด้วยตนเอง และยังมีสิ่งใดที่เราเชื่อมั่นได้นอกไปจากประสบการณ์ของตัวเอง?

ในทัศนะของคุณ การภาวนา และการปฏิบัติธรรม คืออะไร

การภาวนา ถ้าเรามองตอนแรกมันค่อนข้างจะเป็นรูปแบบ คล้ายๆ เป็นรูปแบบ การเรียนรู้อย่างหนึ่ง แต่การภาวนาเป็นเรื่องของการเรียนรู้ตัวเอง ถ้าถามว่าการภาวนา คืออะไร ตอบอย่างง่ายที่สุดคือการฝึกที่จะรู้ว่าเราทำอะไรอยู่ ดูตัวเองว่าเรากำลังทำ อะไรอยู่ แคนั้นเอง เหมือนกับว่า มันมีความเปิดกว้างของความเป็นไปได้ และ ความจริงใจบางอย่างที่เรามองเห็นสิ่งที่เราทำอยู่ เพราะสิ่งที่เราทำมันก็เกี่ยวข้องกับ คนอื่นด้วย ปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ปฏิสัมพันธ์กับสังคม ทุกเรื่อง คือรู้ว่าเรากำลังทำ อะไรอยู่ และอยู่กับสิ่งที่เราทำ ทำไปแล้วมีผลอะไร feedback กลับมาเป็นอย่างไร แล้วก็ใครควรอยู่กับมัน กลับมารู้ดีกว่าเราทำอะไรอยู่ การภาวนามันเหมือนกับเราฝึก ที่จะอยู่กับกระบวนการเรียนรู้จริงๆ ของชีวิต แต่แน่นอนว่าในช่วงแรกมันจะมีรูปแบบ บางอย่างที่จะมาเปิดให้เราเห็นว่าโลกของการเรียนรู้มันกว้างกว่าที่เราคิด กว้างกว่า โลกที่เราคาดหวังหรือคุ้นชิน ที่ช่วงแรกๆ มีแบบแผนมาช่วยค่อนข้างเยอะ ก็เพราะว่า ตัวตนเรายังแข็งขื่นมาก เรามองไม่เห็นหรือกว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ เราจะติดมาก ๆ กับสิ่งที่เราคิดว่าเราควรทำหรือไม่ควรทำในรูปแบบความคาดหวังของสังคม แต่พอ ฝึกไปถึงจุดหนึ่ง การภาวนาเป็นเพียงพื้นฐานของการรู้ตัวเอง รู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ แคนั้นเองจริงๆ

การภาวนาคืออย่างเดียวกันกับการปฏิบัติธรรม ใช่หรือไม่

มันก็เป็นคำคนละคำ การปฏิบัติธรรมมันเหมือนกับว่า ยิ่งซัดลงไปทีรูปแบบว่า เราปฏิบัติธรรม แต่ผมชอบใช้คำว่าภาวนา เพราะมันดูกว้างๆ คล้ายกับคำว่าเรียนรู้

ในความหมายของวัชรยาน ภาวนา คือความหมายนี้ด้วยหรือไม่

ใช่ครับ แต่ในความหมายของวัชรยาน การภาวนามันจะยิ่งเปิดกว้างออกไปอีก เพราะชีวิตของแต่ละคน เป็นความเป็นไปได้จริงๆ แต่ละคนเกิดมามีชีวิตเป็นมนุษย์ มีความเป็นไปได้ มีศักยภาพของการเรียนรู้มาก แล้วถ้าเราอยู่ในกระบวนการของการฝึก ตน ชัดเกลตาตนอย่างนี้ด้วยความจริงใจ ชีวิตของเรามันจะเป็นการตื่น เมื่อเราดำเนิน ชีวิตด้วยความจริงใจ รู้ตัวว่าเราทำอะไรอยู่ เราสามารถที่จะเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับ ผู้คน อุปสรรค ปัญห ความขัดแย้ง ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม ที่มันเรียกเรา ที่มัน เคาะประตูให้เราออกไป เราจะมีพลังที่ออกมาไปเผชิญ วัชรยานเปรียบผู้ ฝึกตนว่าเป็นนักรบ เหมือนกับเราเดินทางในโลกด้านใน โลกของจิตวิญญาณ ทุกสิ่ง

ที่เราเจอ มันจะเป็นภาพสะท้อนที่ทำให้เราเห็นตัวเองมากขึ้น ถ้าเราปฏิสัมพันธ์กับมันอย่างตรงไปตรงมา และถือว่าทุกโอกาส ทุกเรื่องราว ทุกผู้คนที่เราได้เจอ เป็นความศักดิ์สิทธิ์บางอย่างที่เกิดขึ้นตรงหน้า วัชรยานจะฝึกกันแบบนี้

หลักการของวัชรยาน ยังเป็นของใหม่สำหรับสังคมไทย ผลสะท้อนที่ผ่านมาเป็นอย่างไรบ้าง

แน่นอนว่ามีหลากหลายเสียงสะท้อนกลับมาที่ผม สิ่งที่ผมเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตผม และสิ่งที่ผมสื่อสาร ที่หลักๆ มันจะมีอยู่ ๒ แบบ คือแบบแรกจะเป็นคนที่รู้สึกโหยหาคุณค่าบางอย่าง เป็นสิ่งที่เขารู้สึกว่าในตัวพุทธศาสนามันน่าจะเป็นอะไรที่เปิดรับ แล้วก็ไม่ควรด่วนตัดสินผู้คนที่เร็วเกินไป ทุกคนควรจะให้มีโอกาสเข้ามา เป็นตัวของตัวเอง เรียนรู้สิ่งที่ตัวเองเป็น ไม่ว่าเขาจะมีบุคลิกลักษณะอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร มีพื้นฐาน หรือภูมิหลังเป็นอย่างไร เขารู้สึกว่า ถ้าเขาเป็นคนๆ หนึ่งที่รักจะเรียนรู้ เขาก็น่าจะสามารถที่จะเข้ามาได้ แล้วเขาก็มีความโหยหาที่อยากจะสัมผัสชีวิตในเส้นทางของตัวเอง เส้นทางแสวงหาของตัวเอง ซึ่งพอเขามาฟังเราแบบนี้ เขาก็รู้สึกว่า มันใช่ ชีวิตมันเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีใครจะมาตัดสินชีวิตของเราได้ นอกจากตัวเราเอง ว่าเราต้องการทำอะไร เรามีแรงบันดาลใจอะไร มีความกล้าที่จะออกแสวงหา แล้วก็ได้รับ feedback จากโลก แต่ขอให้เรามีโอกาสก่อน มีความเป็นไปได้ก่อน แทนที่จะเป็นการตัดสินจากศาสนธรรม หรือจากขนบธรรมเนียมประเพณี หรือจากความคาดหวังของสังคม อันแรกก็เป็นเรื่องของแรงบันดาลใจที่คนเข้ามาหาเราเยอะ ก็รู้สึกว่า เราได้จุดประกายในเรื่องความกล้าที่จะเป็นตัวของตัวเอง แล้วก็ความเป็นไปได้ในการเรียนรู้ อะไรก็ได้ แต่อีกด้านก็มีที่ตั้งข้อสงสัยมาก แล้วก็รู้สึกรับไม่ได้ เขารู้สึกว่าเรากำลังสอนในสิ่งที่มันอยู่นอกศาสนา มันกว้างเกินไป เรากำลังบอกให้คนทำลายเรื่องศีล เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อจำกัด หรือข้อปฏิบัติต่างๆ กรอบต่างๆ แล้วให้เขาหาว่าเขาต้องการอะไร ต้องการทำอะไร แล้วบางทีมันหมิ่นหมิ่น อย่างสมมุติว่า เราพูดเรื่องปฏิบัติธรรม ในทางศาสนาก็อาจจะบอกว่า อันดับแรกคุณต้องเลิกกินเหล้าก่อนนะ ถ้าคุณไม่เลิกกินเหล้าคุณก็ปฏิบัติธรรมไม่ได้หรอก แต่ผมบอกว่าไม่จำเป็น คุณต้องเป็นตัวของตัวเอง คุณรู้ว่าคุณกินเหล้า คุณรู้ว่าคุณสูบบุหรี่ แล้วมาดูว่า คุณรู้จักตัวเองมั๊ย ต้องการเข้าใจตัวเองมั๊ย แรงบันดาลใจในการมีชีวิตของคุณจริงๆ คืออะไร ที่อาจจะไม่ใช่การกินเหล้า หรือสูบบุหรี่ ในทุกลมหายใจเข้าออก คุณไม่จำเป็นต้องเริ่มด้วยการละทิ้งหรือบีบบังคับตัวเอง แต่ว่าคุณมาลองก่อน แล้วคุณอาจจะมีความแรงบันดาลใจในการ

กัมมทรัพย์ ๑๒๕

วิชรยานเปรียบเทียบกับผู้
ฝึกตนว่าเป็นนักรบ เหมือน
กับเราเดินทางในโลกด้าน
ใน โลกของจิตวิญญาณ
ทุกสิ่งที่เราเจอมันจะเป็น
ภาพสะท้อนที่ทำให้เราเห็น
ตัวเองมากขึ้น

เลิกนุหรี หรือคุณอาจจะรู้ว่าคุณสูบนุหรีแล้วคุณก็อยากสูบต่อไป ก็เรื่องของ คุณ เพราะผมไม่ได้มีหน้าที่จะมาบอกว่าคุณควรทำอะไร

บางคนเขารู้สึกรับไม่ได้เพราะว่ามันอันตราย เพราะการสอนให้คนเป็นตัวของตัวเองแล้วกรอบถูกผัดมันอยู่ตรงไหน มันก็สร้างความโกลาหลให้กับสังคม บางทีคนที่เขาหวังดี พ่อแม่ผู้ปกครอง พระ หรือครูบาอาจารย์ที่เขาหวังดี พอเราบอกให้คนที่มาฝึกเริ่มมองตัวเองแบบนี้ มันก็ขัดแย้งกับสิ่งดีงามที่ควรจะเป็น ดังนั้นคนที่ตั้งข้อสงสัยก็มีมาก บางก็รู้สึกว่ามันเป็นอะไรที่ไม่ถูกต้อง ก็มี

ในบทความของท่านเขมานันทะเรื่อง “สาระสำคัญของวัชรยานต้นตระกูล” ได้กล่าวว่า สังคมไทยเริ่มต้นรับรู้เรื่องวัชรยานด้วยความเข้าใจที่ผิดและคลาดเคลื่อนไปมาก คุณคิดว่าควรจะทำอย่างไรเพื่อสร้างความเข้าใจให้ถูกต้อง

ผมคิดว่า มันไม่มีอะไรดีไปกว่าการที่ผมฝึกของผมอยู่ตรงนี้ และสื่อสารประสบการณ์เท่าที่ผมมี ผมไม่ได้มีหน้าที่ที่จะมาเผยแพร่ศาสนาใหม่หรือลัทธิใหม่ และผมก็ไม่ได้รู้สึกว่าผมเจ๋งกว่าคนอื่น ผมก็โตมาในสังคมนี้ที่เป็นเถรวาท ผมฝึกปฏิบัติธรรมเริ่มแรกก็จากครูบาอาจารย์ที่เป็นเถรวาททั้งหมด อย่าง**อาจารย์พุทธทาส** ผมก็นับถือท่านมาก หรือครูบาอาจารย์ทางพม่าหลายรูปที่ปฏิบัติดีผมก็นับถือศรัทธา ผมรู้สึกว่าทางเนื้อหาแก่นสารของวัชรยานไม่ได้มีอะไรที่ขัดแย้งกับเถรวาทเลยแม้แต่นิดเดียว ผมเอาชีวิตผมเป็นประกันได้เลย และผมก็ไม่เคยดูถูกแก่นของพุทธศาสนาเถรวาท เพียงแต่มันมีบางอย่างในเถรวาทที่ได้กลายเป็นการยึดติดในศีลพรต แล้วก็เป็นการยึดติดในเชิงหลักการมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น แต่ในขณะที่เดียวกันครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบท่านก็ได้แสดงชีวิตของท่านให้เราเห็น เป็นเหมือนกับ การหลอมรวมความเข้าใจเรื่องวัชรยานเข้าไปด้วยอยู่เนืองๆ หากเราศึกษาดีๆ อย่างท่านอาจารย์พุทธทาส หรือ**ท่านอาจารย์ชา(สุภัทโท)** ก็มีมิติแห่งความงามและความรู้แจ้ง ที่เป็นตัวของตัวเองในแบบของท่าน แต่ผมเห็นด้วยว่า การให้ความรู้เรื่องต้นตระกูลหรือวัชรยานมันถูกให้มาแบบผิดๆ จริงๆ แม้แต่ท่านอาจารย์พุทธทาสเองก็ยังเคยพูดบางอย่างที่ผิดไป ผมนับถือท่านอาจารย์พุทธทาสมากแต่พูดตามสิ่งที่เกิดขึ้นคือ ท่านยังไปไม่ถึงวัชรยาน ท่านศึกษามาถึงเซน มหายาน แต่พอถึงวัชรยาน ท่านเหมือนกับไม่มีช่องทางหรือโอกาส หรือไม่มีเหตุปัจจัยที่จะทำให้ท่านได้ศึกษาสายปฏิบัตินี้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งก็เป็นเรื่องน่าเสียดาย ทุกวันนี้ผมก็ยังแอบนึกเล่นๆ ว่า

กัมมชอง ๑๒๗

ถ้าเราได้มีโอกาสคุยกับท่านอาจารย์เรื่องวัชรยาน คงจะสนุกพิลึก คงเป็นอะไรที่ได้
โต้เถียง ได้ถก ได้พูดคุยกันอย่างสนุกสนาน

ผมว่ามันเป็นเรื่องของโลกที่ค่อยๆ ขยายกว้างขึ้น คือเราก็ไม่ได้โทษคนรุ่นเก่า
เขาก็ทำดีที่สุดของเขา จากเนื้อหาข้อมูลที่เขาให้ แต่ทุกวันนี้ คนอ่านภาษาอังกฤษกันได้
เยอะแยะ อินเทอร์เน็ตก็กว้างขวางพรมแดนไปไกลมาก อีกทั้งพุทธศาสนาวัชรยาน
ก็ได้หยั่งรากเติบโตในตะวันตกอย่างองงาม ทุกอย่างในวัชรยานก็ถูกแปลเป็นภาษา
อังกฤษ ผมรู้สึกว่ามันไม่มีอะไรที่จะต้องมาแก้ต่างให้กับวัชรยาน เพราะคุณค่าใน
สายปฏิบัติได้พิสูจน์ตัวเองอยู่แล้วในจิตใจของผู้ฝึก ความหวังของผมก็คือว่า หาก
คนในบ้านเราใจกว้างมากขึ้นอีกสักนิด แล้วลองศึกษาเรียนรู้ให้มากขึ้น ก็จะเข้าใจว่า
วัชรยานคืออะไร และจะได้ประโยชน์จากสายปฏิบัตินี้ไม่มากนักน้อย

ในฐานะที่คุณเป็นหลานของท่านพุทธทาสและคุณก็ได้บวชเรียนที่สวน
โมกข์ฯ อยากทราบว่า แก่นแกนหลักธรรมคำสอนของท่านพุทธทาส กับ
วัชรยาน มีความต่างหรือความคล้ายกันบ้างหรือไม่

ในตัวแก่นสาระของวัชรยานเองมีความคล้ายกับเถรวาทมาก เหมือนกับว่า
วัชรยานได้ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของจักรวาลพุทธศาสนาครบเต็มวง ความรู้แจ้ง
สูงสุดในวัชรยานจะย้อนกลับมาเติมเต็มความเข้าใจในหินยานอีกครั้งหนึ่ง คือจริงๆ
มันต้องอธิบายเรื่องหินยาน มหายาน วัชรยาน ใหม่ว่ามันคนละเรื่องกับของลัทธิการ
ปฏิบัติ คนละเรื่องกับการพูดถึง เถรวาท เช่น หรือวัชรยานในแง่ของสายปฏิบัติหนึ่ง
ในพุทธศาสนา หินยาน มหายาน และวัชรยาน แท้จริงแล้วเป็นเรื่องของกระบวนการ
เรียนรู้ของใจที่ค่อยๆ เติบโตขึ้นไปเรื่อยๆ แล้วยิ่งโต เปิดกว้าง รากฐานก็ยิ่งต้องแกร่ง
ตามไปด้วย ถ้ามองว่าแก่นแห่งพุทธศาสนาวัชรยานกับพุทธศาสนาเถรวาท หรือพุทธ
ศาสนาที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้นำเสนอมันต่างกันมั้ย หากเราเข้าใจว่า หัวใจของ
พุทธศาสนา คือธรรมชาติของการตื่น ธรรมชาติของการเรียนรู้ และเรามองคำว่า วัชระ
เป็นเหมือนกับเพชร เป็นธาตุที่ทำลายไม่ได้ ถ้าเราเข้าใจศักยภาพและธรรมชาติของ
การตื่นรู้ที่มันแน่นมากในตัวบุคคล มันสมบูรณ์มากในตัวบุคคล โดยที่ไม่มีอะไรทำลาย
มันได้ นั่นก็หมายความว่าเรารักที่จะเรียนรู้ มีใจที่กว้าง มีความอ่อนโยน มีความละ
เอียดอ่อน และมีการเปิดรับ ที่จะรับฟังข้อเสนอแนะหรือข้อขัดแย้งได้ด้วย ผมมอง
ว่าสิ่งที่อาจารย์พุทธทาสได้นำเสนอก็เป็นวัชระในแบบของท่าน คือท่านอาจารย์
พุทธทาสมีรากฐานที่มั่นคง ไม่ว่าจะปฏิบัติหรือแรงบันดาลใจของท่านในการพลิก

ชีวิตมันเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีใครจะมาตัดสินชีวิต ของเราได้ นอกจากตัวเรา เอง ว่าเราต้องการทำอะไร เรามีแรงบันดาลใจอะไร

พื้นสิ่งที่อยู่ในสังคมไทยแต่มันเริ่มเลอะเลือน คือเรื่องของแก่นหรือหลักธรรมใน
พระไตรปิฎกที่มันเริ่มเลอะเลือนให้มันได้พื้นกลับมา

สิ่งที่ท่านอาจารย์พุทธทาสได้แสดงให้เห็นก็คือ ท่านรักที่จะเรียนรู้มาก ท่าน
เปิดกว้างที่จะให้คนมาทาทายท่าน ให้คนได้มาสนทนาธรรมกับท่าน ให้คนได้คิด
เห็นต่างจากท่าน ผมก็รู้สึกว่าคุณอาจารย์พุทธทาสได้แสดงให้เห็นตรงนี้เช่นเดียว
กัน แต่ในเรื่องข้อแตกต่างมันก็มีอยู่ สิ่งที่ท่านอาจารย์พุทธทาสไม่ได้มีที่เป็นจุดเด่น
มากในพุทธศาสนาวัชรยาน อันนี้หลายท่านอาจไม่เห็นด้วย แต่ก็ถือว่าเป็นความคิดเห็น
ของผมเองก็แล้วกัน คือผมมองว่า ท่านไม่ได้ลงมาคลุก คือท่านอาจารย์พุทธทาสเป็น
ครูที่นั่งอยู่บนธรรมาสัน แล้วท่านก็สอนสั่งลงมา แต่ในตัวแก่นของวัชรยานผู้ปฏิบัติ
จะต้องลงมานัวเนีย ต้องมาทำความรู้จักผู้คนอย่างใกล้ชิด เป็นเพื่อน แล้วก็เหมือนว่า
เราต้องปล่อยวางในเรื่องวัตรปฏิบัติ และการตัดสินที่มีต่อคนทั้งหมด แล้วมานัวเนีย
ตีמד้าในอารมณ์ เหมือนมาปฏิสังขรณ์ รื่นรมย์ แล้วก็ร่วมใช้ชีวิตไปกับเขา เส้นทาง
การรวมเรียนรู้ในทุกข์สุขกับผู้คน จะนำมาซึ่งอุบายปัญญาที่ทะลุทะลวงไร้สิ่งกีดกั้น
ทางตรรกะ ซึ่งผมรู้สึกว่าท่านอาจารย์พุทธทาสอาจไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความ เป็นไป
ได้ตรงนี้ เพราะฉะนั้นจึงทำให้กระบวนการของการฝึกศิษย์ของท่านค่อนข้างมีระยะ
ห่าง คือมีอิสระให้ แต่ไม่ได้มีกระบวนการของการใกล้ชิดแบบฝึกฝนไปด้วยกัน เดิน-

กัมมเชตนะ ๑๒๙

ทางไปด้วยกันแบบคลุกคลี คงจะเป็นตรงนี้ที่ผมเห็นต่าง คือแน่นอนว่าในบทบาทของ พระสงฆ์ กรอบของสังคมไทยซึ่งค่อนข้างจะมีความแตกต่างของชั้นอำนาจ ครู ศิษย์ผู้ใหญ่กับเด็ก พระสงฆ์กับฆราวาส มันได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้กับ ครูบาอาจารย์ในระดับหนึ่ง ซึ่งก็มีรายละเอียดอื่นๆ อีก ถ้าจะคุยเรื่องนี้จริงๆ คงจะเยาะ

อยากให้เราช่วยเปรียบเทียบหินยาน มหายาน และวัชรยาน

ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับสังคมไทย ถ้าจะเข้าใจพุทธศาสนา วัชรยานต้องเข้าใจจุดนี้ก่อน เพราะถ้าเรายังคล้ายๆ กันว่าถูกตัดสินว่าเราถูกมองว่า เป็นหินยาน ต่ำกว่า ด้อยกว่า เราก็ไม่มีทางจะเปิดใจว่าวัชรยานคืออะไร

พุทธศาสนาวัชรยานสายทิเบต จะแบ่งการเดินทางด้านในออกเป็น ๓ เฟส หรือ ๓ ภาค หรือ ๓ ส่วน ซึ่งมันเป็นธรรมชาติของจิตใจ ธรรมชาติของการเรียนรู้ของคน ขึ้นแรกคือการละตัวเองออกมาจากสังสารวัฏ ละตัวเองออกมาจากโลกที่เต็มไปด้วย ความหวง ความฝัน ความหวัง ความไม่จริง หรืออวิชชา ก็คือเราหลีกเลี่ยงออกมา ถอยออกมา เหมือนตั้งหลัก เพราะถ้าเรายังอยู่ตรงนั้นเราก็จะวนตามมันไป จนมองไม่เห็นสิ่งที่ปรากฏในใจของเราจริงๆ เราก็เลยต้องถอยออกมา ในช่วงแรกพาหนะของเราจะต้องเล็กคือขนาดพอดีตัว เราเริ่มด้วยการฝึกตัวเองก่อน นั่นก็คือการฝึกสมถวิปัสสนา นั่งอยู่กับตัวเอง หายใจเข้าออกให้เป็นปกติ บ่มเพาะความสงบเย็นเพื่อเราจะได้มองเห็นสรรพสิ่งได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ปล่อยวางความคิด ความคาดหวังต่างๆ แล้วก็ค่อยๆ มอง ค่อยๆ เรียนรู้ไปที่ละอย่าง อันนี้คือขั้นแรก เปรียบเทียบกับหินยาน คือเป็นพาหนะเล็กที่ต้องฝึกกับตัวเองก่อน แล้วก็มีลักษณะของการละ แล้วก็หลีกเลี่ยงจาก สังคม หลีกเร้นจากความคาดหวังเพื่อที่จะมาอยู่กับตัวเอง มีกระบวนการที่จะอยู่ใน กรอบชัดเจนเพื่อที่จะฝึกเรื่องของศีล เรื่องของการปฏิบัติเพื่อที่จะควบคุมกาย วาจา ใจ ที่เราสามารถที่จะทำให้มันสะอาดได้ สามารถที่จะทำให้มันเป็นปกติได้

เมื่อเราฝึกไปถึงขั้นหนึ่ง จิตใจของเราก็จะพัฒนาไปของมันเอง ธรรมชาติเดิมที่ เปิดกว้าง ธรรมชาติเดิมที่เป็นพลังการเรียนรู้ก็จะค่อยๆ ล้นออกมาเอง มันก็จะเกิดเป็น พาหนะที่มันกว้างขึ้นด้วยใจของเรา ซึ่งเรียกว่ามหายาน เพราะว่าใจของเราเปิดกว้าง แล้วก็หลอมรวมคนอื่นเข้ามาได้มากขึ้น เราเริ่มเห็นว่าเราไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ความคาดหวังของคนอื่น แต่เราสามารถที่จะรับฟังเขาได้ เราสามารถที่จะอยู่ร่วม ทุกข์ร่วมสุขไปกับเขาได้ ไม่จำเป็นจะต้องหนีจากโลก แต่เราเอาใจที่เปิดกว้างของเรา เข้าไปรับฟังโลก เข้าไปร่วมทุกข์กับคนอื่น แล้วก็มองเห็นว่า การปฏิบัติของเรา

จะอธิบายเรื่องวัชรยาน ต้องอธิบายเรื่อง
ไตรยานด้วย หินยาน มหายาน วัชรยาน
ต้องไปด้วยกันตลอด เขาเปรียบเทียบว่า
วัชรยานเหมือนกับหลังคา คุณจะเอาแต่
หลังคาไปไม่ได้ มันต้องมีรากฐานด้วย หิน-
ยานสำคัญสุดเลย แต่คุณก็ต้องไม่ยึดติดอยู่
แค่นั้น

ต้องการผู้อื่นเป็นกระจกสะท้อนให้เราเห็นว่าข้อจำกัดของเรามันอยู่ตรงไหน อะไรของ
เขาที่ทำให้เราจิต เงามืดของเราที่หลบซ่อนอยู่ในตัวเองมันอยู่ตรงไหน แล้วถึงจุดหนึ่ง
ความกว้างของมหายานก็จะขยายล้นออกไปอย่างไม่มีข้อจำกัด ไม่มีเงื่อนไข มัน
ไม่มีเส้นแบ่งระหว่างตัวเรากับคนอื่นอีกต่อไป แต่มันอยู่ที่สถานการณ์ที่เราเผชิญใน
แต่ละขณะ ใจของเรามันเปิดจริงๆ ทุกสิ่ง ทุกอารมณ์ ทุกผู้คน ทุกสถานการณ์ ทุก
อุปสรรค ทุกเส้นทางที่เราเจอมันมีความศักดิ์สิทธิ์ของมัน คือเราจะอยู่ตรงนี้เราจะ
ไม่หนีไปไหน เราจะอยู่กับมันจนกระทั่งเรามองเห็นว่า ทำไมสถานการณ์ตรงนี้มัน
เกิดขึ้นกับเรา ทำไมความสุขตรงนี้เกิดขึ้นกับเรา ทำไมความทุกข์ตรงนี้เกิดขึ้นกับเรา
ทำไมคนๆ นี้เข้ามาหาเรา ทำไมคนๆ นี้เข้ามาด่าเรา เราอยู่ตรงนั้นด้วยความตื่นที่จรรู้
เพราะว่ามันเป็นสถานการณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะใจของเรามันหลอมรวมทุกอย่าง
โดยไม่คว่นสรุปอะไรทั้งนั้น ไม่รู้สึกที่เราอยากจะมีหรืออยากจะไปในที่ๆ ดีกว่า เราขอ
อยู่ตรงนั้น ถ้านรกปรากฏขึ้นตรงหน้าเราก็ขอเรียนรู้ที่จะอยู่นรก ไปสวรรค์ก็สัมผัสสวรรค์
ถ้าสุขก็สุข ทุกข์ก็ทุกข์ แต่เราจะอยู่กับเหตุการณ์นั้นจริงๆ อยู่กับสิ่งนั้นตามที่เป็นจริง
อันนี้คือขั้นสุดท้าย

ซึ่งเห็นมั้ยครับว่า พอมองทั้งสามขั้นมันก็คือการฝึกตน มันคือเรื่องของการพัฒนา
ด้านในและความจริงใจของผู้ปฏิบัติ ถ้ามองว่าคนอย่างท่านอาจารย์พุทธทาส คนอย่าง
ท่านอาจารย์ชา คนอย่างพระผู้ปฏิบัติชอบทั้งหลาย ได้ผ่านสามเฟสของการขัดเกลา

กัมมทรัพย์ ๑๓๑

ตนเองมัย ทำไมเขาจะไม่ผ่าน ทำไมเขาจะไม่เห็นความงามในผู้คน และในทุกสถานการณ์ที่เขาประสบ แต่มันต้องเป็นขั้นเป็นตอน และแต่ละสายปฏิบัติก็มีจุดแข็ง จุดเด่นต่างกันไป แต่อยู่ๆ คุณก็จะบอกว่า โอ้ สถานการณ์ศักดิ์สิทธิ์ ฉันจะทำอะไรก็ได้ ฉันจะไปไหนก็ได้ ฉันต้องการอะไรก็ได้ นั่นก็มั่วแล้ว ถ้าคุณยังสับสนกับความคาดหวังของตัวเองและคนอื่นอยู่ นั่นแสดงว่ารากฐานขั้นต้นของคุณยังใช้ไม่ได้เลย ก็ต้องค่อยๆ ถอยออกมาก่อน ดูจิตดูใจตัวเอง แล้วค่อยๆ เปิดกว้างหลอมรวมผู้อื่นเข้ามา จนสามารถยอมรับและเข้าใจสรรพสิ่งตามที่เป็น

วัชรยานสอนอะไรบ้าง

วัชรยาน ในแบบของพุทธศาสนาสายทิเบต ก็จะพูดถึงไตรยาน คือ หินยาน มหายาน วัชรยาน เป็นเหมือนกับระบบของการเรียน ที่พระทุกรูปหรือผู้ปฏิบัติทุกคนที่ฝึกปฏิบัติกันจริงจริงก็ต้องผ่านการฝึกในศีล วินัย ปาติโมกข์ เหมือนบ้านเราเลย ถือศีล ถือวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด มีความเข้มงวดกวัดขังจากพระพี่เลี้ยง จากคนที่ฝึก จากครูบาอาจารย์เช่นเดียวกัน นั่นคือขั้นแรกของหินยานคือการรับไตรสรณคมน์ รับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง นั่นก็คือการตระหนักว่าเราไม่มีสิ่งใดเป็นที่พึ่ง ไม่มีที่พึ่งจากภายนอก พระพุทธคือการตื่นในตัวเรา คือผู้ตื่น หรือแบบอย่างของผู้ที่ฝึกตน พระธรรมก็คือชีวิต การเกิดมามีชีวิต มีประสบการณ์ พระสงฆ์ ก็คือสังฆะ คือเพื่อนร่วมทาง มันมีความโดดเด่นเดียวในการรับไตรสรณคมน์นะ มันไม่ได้หมายความว่าเรามีศาสนาแล้วเราอดแล้ว ไม่ใช่อย่างนั้นนะครับ แต่เป็นการตระหนักว่าเราไม่มีที่พึ่งอื่นใดนอกจากตัวเรา จุดเริ่มต้นก็คือ การตั้งใจว่าจะฝึกตน จะขัดเกลาดตน เพราะทุกอย่างต้องมีการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน พอครูบาอาจารย์เริ่มเห็นว่าเราดูแลตัวเองได้ดี ก็ให้เราเริ่มออกมาปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ทำงานร่วมกับคนอื่น รวมทุกข์ร่วมสุขกับผู้อื่น ออกไปยังประโยชน์ให้คนอื่น

จุดเริ่มต้นในขั้นของมหายาน คือการปฏิญาณพระโพธิสัตว์ คือ เราปฏิญาณตนว่าชีวิตนี้ไม่ใช่ของเรา ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตนี้เราขออุทิศให้แก่ผู้อื่น เราจะเปิดรับทุกคนจนถึงขนาดที่ว่า เราจะขออยู่ตรงนี้และเข้าสู่นิพพานเป็นคนสุดท้าย แต่ตรงนี้นั้นเป็นเรื่องหมิ่นเหม่ คือถ้าเราไม่ฝึกขั้นแรกมาก่อน มันก็จะแปลกๆ คืออยู่ๆ จะให้คิดถึงผู้อื่นก่อน มันไม่ได้หรอก ก็อาจจะกลายเป็นเรื่องฉาบฉวย เป็นภาพลักษณ์ นักบุญอะไรไปได้ มันต้องเป็นขั้นเป็นตอนไปจึงจะได้ของจริงที่ออกมาจากใจที่รักผู้อื่นมากกว่ารักตัวเอง แล้วขั้นสุดท้ายจะมีการปฏิญาณตนอีกข้อหนึ่งคือ ปฏิญาณ-

สมญา หรือศีลสมญา คือการปฏิญาณว่าเราจะเปิดรับทุกประสบการณ์ที่มาเคาะประตูบ้านเราอย่างไม่ตัดสิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่สุด เพราะแค่การตัดสินของจิตเรา เป็นถูกผิด เป็นดีชั่ว เป็นดำขาว แค่นี้ก็คิดแล้ว ซึ่งมันมีความละเอียดมาก ถ้าปฏิญาณสมญาก่อน มันก็หมั่นหมั่นอีก คือประหลาด คุณไม่เคยฝึกมาเลยจ้ะ คุณจะ
จะไม่ตัดสินอะไรหรือใครเลย ก็คงทำได้แต่พูด คุณไม่รู้ตัวหรอก มันเป็นเรื่องละเอียด ความละเอียดอ่อนของจิตใจมันต้องพัฒนาไปเรื่อยๆ พอถึงจุดที่เราปฏิญาณสมญา แค่นั้นแบ่งชั่วถูกผิด แบ่งชั่วเป็นทวินิยมชนิดเดียวมันก็ผิดต่อความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ตรงหน้าแล้ว

แก่นสาระของวัชรยานก็คือสิ่งนี้ คือจิตที่น้อมรับอย่างไม่แบ่งขั้วเป็นสอง เหมือนว่า พอถึงจุดหนึ่งคุณจะเห็นศักยภาพและความเป็นไปได้ในทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้น จึงมีคำกล่าวที่ว่า เมื่อถึงขั้นของวัชรยานแล้ว ก็เลสจะไม่ใช่ปัญหาอีกต่อไป ราคะ โทสะ โมหะ จะเป็นเชื้อไฟให้กับการฝึก ซึ่งมันหมั่นหมั่นมากเลย ถ้าเอาแค่คำสอนวัชรยาน มาโดดๆ มาพูดมันอันตราย และจะกลายเป็นยานที่อันตรายมาก เพราะฉะนั้น ไตรยาน มันจึงต้องไปด้วยกันตลอด มันจะมีคำสอนเป็นภาษาในรูปแบบทั้งสามยานอยู่ เสมอ ยกตัวอย่างง่ายๆ อย่างเรื่องเงิน ถ้าในบ้านเราอาจจะมองว่า เงินเป็นตัวแทนของ กิเลส เงินเป็นของสกปรก เพราะฉะนั้น บ้านเราก็จะบอกว่า ถ้าจะฝึกให้บริสุทธิ์จริงๆ คุณต้องห่างไกลจากเงิน ต้องไม่แตะเงิน ซึ่งมันมีความสุดขั้วอยู่ในนั้นมากจ้ะ ผมว่าถ้าคุณยึดติดในเงินมากๆ แล้วคุณลองไม่ใช่เงิน หรือคุณลองไปขอเงินคนอื่นดู สมมุติว่าคุณไม่มีเงินสักบาทแล้วลองไปขอเงินคนที่เดินตามท้องถนนดู คุณก็จะรู้ค่า ของเงิน แล้วจะรู้ความหมายของมันมากขึ้น ว่าจริงๆ แล้วความต้องการของคุณมัน ไม่เกี่ยวกับเงินจริงๆ แล้วมันเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อย่างคุณหิว คุณ ไม่ได้ต้องการเงิน แต่คุณต้องการข้าวสักจาน หรือคุณเหงา คุณไม่ได้ต้องการเงิน แต่คุณต้องการเพื่อน ต้องการมิตรภาพ คือมันจะมีความเข้าใจบางอย่างเกิดขึ้นจากการถอยออกมาตรงนี้ แต่แน่นอนความเข้าใจในตอนแรกคือแบบนั้น เงินคือ ตัวแทนของกิเลสจริงๆ เมื่อคุณติดเงินมากๆ คุณก็ถูกรอบงำจากกิเลส แต่พอถึง จุดหนึ่งเราปฏิบัติมากๆ เราก็จะเห็นว่า จริงๆ แล้วเงินเป็นคนละเรื่องกับภาวะข้างในของ เรา ทุกอย่างมันขึ้นกับเราว่าเราจะสัมพันธ์กับสิ่งนั้นอย่างไรมากกว่า เราจะมองเห็น ว่ามันมีช่องว่างระหว่างเรากับสิ่งๆ นั้น แล้วมันมีความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ อันนี้คือขั้นของมหายาน เราจะเริ่มมีวิธีการปฏิบัติสัมพันธ์กับเงิน ที่มีความเป็นไปได้มากขึ้นที่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับเรา คือคำๆ นี้ 'it's up to you' 'มันขึ้นกับเรา' แล้วพอถึงจุด

เอาชีวิตผมเป็นประกัน ได้เลยว่า ผมไม่เคย
ดูถูกเถรวาท เพียงแต่ผมรู้สึกว่ามันมีบาง
อย่างในเถรวาทที่มันกลายเป็นการยึดติด
ในศีลพรต แล้วก็เป็นการยึดติดในเชิงหลัก-
การมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็น

หนึ่งเราพัฒนาไปจนเราเข้าใจเรื่องเงินกับโลกข้างในของเรามากขึ้นเรื่อยๆ ความเข้าใจทำให้เราไปพัน เราเป็นอิสระที่จะตระหนักว่า เงินก็อาจเป็นประโยชน์ได้นะ มันเป็นเครื่องมือได้ มันเป็นเครื่องมือให้กับธรรมะได้ ถ้าเรามีเงินเราจะใช้เงินอย่างไรละให้รู้เท่าทันและสอดคล้องไปกับธรรม

คราวนี้ลองยกตัวอย่างที่หมิ่นเหม่ขึ้นไปอีกคือเรื่องเซ็กซ์ สังคมบ้านเราบอกว่าเรื่องเซ็กซ์ไปไกลๆ เลย เซ็กซ์เป็นสุดยอดของกิเลสตัณหาหาคะ กิเลสทั้งหมดรวมอยู่ที่เซ็กซ์ คุณไม่มีทางที่จะแยกมันได้หรอก แล้วเซ็กซ์ก็ถูกมองว่าเป็นความชั่วร้าย เป็นซาตาน เป็นบาป แต่ถามว่าจริงๆ แล้วเซ็กซ์เป็นบาปจริงหรือเปล่า ในตัวของมันเอง มันเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์หรือเปล่า เพราะถ้าบอกว่าเซ็กซ์เป็นบาป มนุษย์ก็เป็นบาป เพราะความต้องการตามธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์คือความต้องการทางเพศ ซึ่งมันก็มีอยู่ ฉะนั้นผมว่ามันก็ไม่แพ้ถ้าจะบอกว่ามนุษย์บาปมาแต่เกิด บางคนบอกว่ามันเป็น original sin (บาปกำเนิด) เป็นบาปติดตัวของมนุษย์ที่จะต้องถูกชำระล้างให้หมดไป แต่ผมว่าไม่ใช่ พุทธศาสนาสอนว่า มนุษย์มีธรรมชาติของความดีงามเป็นพื้นฐาน คือความดีนั่นคือพุทธะอยู่ในตัว แล้วคุณจะบอกได้อย่างไรว่ามนุษย์เลว งั้นเราอาจจะมาดูกันว่าเซ็กซ์มันคืออะไร แน่นนอนขั้นแรกคุณต้องถอยออกมาก่อน เพราะมันมีมากเกินไป เวลาที่เรามีความต้องการทางเพศ ทุกอย่างมันเกิดขึ้น ณ เดียวนั้น มันแยกยากมากว่า อะไรคืออะไร เราอยากจะทำอย่างเดี๋ยวแล้ว พอเราถอยออกมาปุ๊บเราอาจจะหลีกเร้น ถือศีล ลด ละ เลิก แล้วก็มาดูตัวเองว่า จริงๆ แล้วไอ้ความต้องการทางเพศมันมีอะไรอยู่ในนั้นบ้าง สุดท้ายพอเราควบคุมมันได้ เราก็อาจจะเริ่มเห็นว่า ในความต้องการทางเพศจริงๆ แล้วมันอาจจะมีความต้องการมิติรูปภาพ ความสัมพันธ์ ความรู้สึกที่บริสุทธิ์ อยู่ในนั้นด้วย แล้วเราก็รู้สึกอยากจะทำอะไรสักอย่าง ทำความรู้จักมันให้มากขึ้น เราเริ่มอยากที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้คน อยากจะมีมิตรภาพ อยากที่จะรักคน ไม่ว่าจะเป็เพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกัน พอถึงจุดหนึ่งเราอาจมีโอกาสดีกลับเข้าไปในความรู้สึกทางเพศของเราอีกครั้งด้วยจิตใจที่เปิดกว้างมากขึ้น เราพบว่าหากมีความอ่อนโยน เรามีความผ่อนคลาย ในใจของเราประมาณหนึ่ง เราลองเข้าไปสัมผัสในเรื่องของเซ็กซ์ให้มากขึ้น แล้วเราก็รู้ว่า จริงๆ แล้วในวินาทีของการมีเซ็กซ์ เราสามารถที่จะมองสถานการณ์นั้นเป็นความสวยงาม เป็นความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความอ่อนโยน มีความนุ่มนวล มีความรัก มีความปรารถนาดี มีการให้ มีการรับฟัง โดยที่ไม่มีความก้าวร้าวหรือมีความต้องการจะเอาอย่างเดี๋ยว มันมีความสุขงามอยู่ในนั้นมาก มันมีมิตรภาพ มันมีการสอดประสาน มันมีความอ่อนโยน มันมีความอ่อนไหวมากอยู่ในวินาทีนั้น มีความเปลือยเปล่าและ

ความเปราะบางของการที่สองคนมาปฏิสัมพันธ์กัน

วัชรยานเชื่อเชิญให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นจริงๆ ว่าแต่ละเรื่องมันเป็นอย่างไร เห็นความหมิ่นเหม่ของมัน เห็นความเป็นไปได้ของมัน และการที่จะเดินบนคมมีดอย่างนั้นได้ คุณต้องฝึกจิตฝึกใจของคุณจริงๆ ไม่ใช่ทำเล่นๆ บางคนบอกว่า วัชรยานสอนให้มีเช็ทซ์ตายห่าเลย กลายเป็นเด็ดขาดเอาแต่ในตอนสุดท้าย ซึ่งไม่ใช่ มันต้องรับมาให้หมด ไม่ใช่เอาแต่ที่ฉันชอบ ฉะนั้นจะเห็นว่าจะอธิบายเรื่องวัชรยาน ต้องอธิบายเรื่องไตรยานด้วย หินยาน มหายาน วัชรยาน ต้องไปด้วยกันตลอด เขาเปรียบเทียบว่าวัชรยานเหมือนกับหลังคา คุณจะเอาแต่หลังคาไปไม่ได้ มันต้องมีรากฐานด้วย หินยานสำคัญสุดเลย แต่คุณก็ต้องไม่ยึดติดอยู่แค่นั้น

พูดถึงเรื่องเช็ทซ์ มีคำพูดหรือมีความเชื่อว่าเช็ทซ์สามารถทำให้บรรลุธรรมได้

ก็เหมือนกับที่พูดเลย คือคนเราจะมองแต่สิ่งที่อยากมอง ฟังในสิ่งที่อยากฟัง คือถ้าเกิดคุณยังไม่เริ่มแม้กระทั่งฝึกภาวนาเลย แล้วคุณอยากจะทำไปหาหลักธรรมที่มันเหมาะๆ กับตัวคุณเอง หรือถูกกับความต้องการหรือความอยากส่วนตัวของคุณ ก็อาจจะมาที่วัชรยานแล้วมาฟังตอนสุดท้ายคือเรื่องเมื่อก็พอดี อ้อ มีเช็ทซ์มันดี มันสวยงาม ทำให้บรรลุธรรมได้ เกิดแรงบันดาลใจมากเลยว่า เออ ฉันไปฝึกวัชรยานดีกว่า เพราะวัชรยานพูดถึงเรื่องเช็ทซ์แบบนี้ แต่มันคนละเรื่องเลย คุณจะพูดถึงวัชรยานยังไงก็ได้ แต่ถ้าจะเอากันจริงๆ ถึงการฝึก กว้างที่จะหลอมรวมกิเลสหรือต้นหาคะให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกได้ จิตคุณต้องละเอียดก่อน แล้วคุณต้องมีพื้นฐานการขัดเกลาตัวเองไปถึงขั้นของความจริงใจที่ว่าทั้งหมดทั้งปวงคุณไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง แต่คุณทำเพื่อความจริง คุณทำเพื่อสังฆธรรม คุณทำเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงก็แค่นั้น เพราะฉะนั้นการพูดถึงวัชรยานแบบนี้มันเลยอันตราย แล้วมันก็เลยผิดมาตลอด เห็นรูปพุทธะกับนางทาคินีอยู่ในยาบยุม กำลังเสพกัน ก็บอกว่าวัชรยานพูดถึงเช็ทซ์นี้ต้องทำทำนี้เลยเวลามีเช็ทซ์ จะได้ดูเหมือนพระพุทธรูปแบบวัชรยาน มันทุเรศนะครับ ผมได้ยินแล้วโมโห พูดตรงๆ ว่าผมเดี๋ยวลูสึกว่ามันเป็นความไม่เคารพอย่างแรง ไม่เคารพตัวเองนะ ไม่ใช่ไม่เคารพวัชรยาน เพราะวัชรยานไม่มีอะไรต้องกลัว คนจะเข้าใจผิดอย่างไรก็ไม่ต้องกลัว แต่ผมรู้สึกว่ามันน่าขยะแขยงที่คนไม่เคารพกระทั่งตัวเอง แล้วก็มาไม่เมเอาว่าเรื่องเช็ทซ์ เรื่องกิเลส ราคะ โทสะ โมหะ เราจะฝึกจากสิ่งเหล่านี้ได้ แล้วหลอมรวมมันเข้ามาในการฝึกได้ ไม่ใช่อยู่ๆ ก็ทำได้ มันก็ต้องมีขั้นตอนของการฝึก จนเป็นใจที่เปิดกว้าง แต่ละเอียดอ่อนเข้าไปในประสบการณ์ที่หมิ่นเหม่ วัชรยานจึงต้องอาศัยครู การฝึกวัชร-

บางทีอันตรายที่สุดเลยของ คนที่ปฏิบัติธรรมคือการคิด ว่าตัวเองรู้ แล้วไม่เคยเปิด ใจที่จะไม่รู้ซะบ้าง

ยานต้องมีครู ครูก็คือคนที่เขาเห็นเรา เขารู้จักเราดี เพราะว่าธรรมชาติของอัตตามัน หลอกตัวเองเก่งมาก แม้มกระทั่งเราเป็นผู้ฝึกตนแล้ว จริงๆ ยิ่งฝึกตนยิ่งเป็นผู้ภาวนา ก็ยิ่งหลอกตัวเองได้เก่งขึ้นไปอีก คือยิ่งกะล่อนมากขึ้น ถึงจุดหนึ่งจึงต้องอาศัยครูที่จะ เป็นกระจกสะท้อนให้เราได้ ฉะนั้นวัชรยานฝึกเองจากหนังสือไม่ได้ ต้องมีครู

อย่างกรณีของท่านเชอเกียม ตรุงปะ ที่สึกแล้วไปมีครอบครัว ท่านต้อง ผ่านอะไรมาระดับหนึ่งแล้วใช่หรือไม่ ถึงจะไปเป็นอย่างนั้นได้

แน่นอน มองชีวิตของท่านตรุงปะ บางคนก็รับไม่ได้ บางคนก็อยากจะเอาเป็นแบบ อย่าง ซึ่งก็อันตรายทั้งคู่ พูดถึงคนที่อยากจะเอาเป็นแบบอย่างก่อน ต้องเข้าใจนะครับ ว่า จะมีชีวิตแบบนั้นได้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะว่า action มันเท่ากับ reaction คุณทำ อย่างไรคุณก็ได้ feedback จากคนอื่นด้วย แล้วถ้าเกิดคุณจะทำอย่างนั้นจริงๆ ตาม สิ่งที่ท่านตรุงปะแสดงเป็นตัวอย่าง คุณต้องลงมาจริงๆ นะ แล้วก็รับ feedback ของคุณ ด้วย ไม่ใช่ว่าคุณทำอย่างนั้นแล้วคุณยังอยู่บนแท่นบูชา วางตัวเหมือนเป็นผู้สูงศักดิ์ แล้วทำอะไรหลบๆ ซ่อนๆ เหมือนที่พระหลายองค์ชอบทำกัน พอเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ก็แอบมีกิ๊ก อะไรแบบนั้น ผมว่าอย่างนั้นมันก็ไม่แฟร์ คือถ้าจะทำอย่างนั้นคุณก็สึก ออกมาสิ ถ้าเกิดคุณอยากจะสำรวจในเรื่องเหล่านี้ คุณก็ออกมา แล้วคุณก็ต้องดำเนิน ชีวิตของตัวเองให้ได้ด้วยนะ ผมว่ามันก็แฟร์ คือผมไม่รู้หรือว่าท่านตรุงปะท่านเป็น อย่างไร แต่อย่างน้อยท่านก็เป็นในสิ่งที่ท่านเป็น พอถึงจุดหนึ่งท่านก็เลือกที่จะออกมา ใช้ชีวิตแบบเป็นฆราวาส ท่านก็แสดงให้เห็นว่าท่านเอาทุกเรื่องจริงๆ เหมือนกับการ ฝึกในวัชรยานของท่าน ท่านก็แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นแบบนั้นจริงๆ ที่ผมเห็นก็คือ ไม่ใช่

กัมมชงฺกน ๑๓๗

คนรักท่าน ยกย่องท่านอย่างเดียว คนเกลียดท่านก็มาก มองเห็นท่านเป็นชาตาน มองเห็นท่านเป็นมารศาสนา ท่านก็ได้รับ feedback จากสิ่งที่ท่านเป็น ชีวิตท่านก็ไม่ได้สมบูรณ์แบบอะไร ตำนานชีวิตท่านก็เผยแสดงออกมาจากสิ่งที่ท่านเป็น คือทำอะไรมันก็มีผลตอบรับทั้งนั้น ตรงไปตรงมา ไม่มีอะไรที่ต้องกระซิบกระซาบ สำหรับท่านตรงปะ ทุกสิ่งที่ทุกอย่างที่ท่านเป็นมันก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติของท่าน

คนรุ่นใหม่หมักจะมีคำถามว่า การปฏิบัติธรรมกับการใช้ชีวิตมันจะไปด้วยกันได้อย่างไร ขณะที่การปฏิบัติธรรมเต็มไปด้วยข้อจำกัด แล้วชีวิตก็ยังถูกบีบคั้นจากทุกสิ่งทุกอย่าง

ผมคิดว่า คำถามนี้เป็นคำถามที่อยู่ในพุทธศาสนาบ้านเรามาโดยตลอด ต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่า ชีวิตของการปฏิบัติธรรมแบบอยู่ในกรอบ อยู่ในศีล ในทางหนึ่งมันก็ไม่ใช่วิถีที่แท้จริงของคน ฉะนั้นคำถามนี้มันก็เลยอยู่กับสังคมไทยมา ยิ่งไงมันก็ไม่ลงตัวสักที เพราะโดยความเข้าใจหรือมุมมองของพุทธศาสนาเมืองไทยมันเป็นแบบนี้ คือคุณต้องหลีกเลี่ยงออกไปจากสังคม ไปอยู่วัด ทุ่งชาวหม่นขาว มาถือศีล และการไปนิพพานกับการอยู่ในสังสารวัฏ ทางโลกกับทางธรรมมันคนละเรื่องกัน ซึ่งผมรู้สึกถ้าเราเปิดใจศึกษาพุทธศานา มหายานและวัชรยานเพิ่มเติม มันจะทำให้การนำหลักธรรมหรือการปฏิบัติมาสู่การดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องหรือไปด้วยกันได้ดีขึ้น ผมจึงมองว่าการฝึกภาวนาคือการฝึกเพื่อให้รู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ เหมือนกับว่าทุกคนมีแรงบันดาลใจในชีวิตของตัวเอง มีสิ่งที่ตัวเองเป็น สิ่งที่ทำเองทำ ถ้าทุกคนฝึกโดยเข้าใจว่า แก่นสาระของการฝึกตัวเอง ไม่ใช่การเปลี่ยนตัวตนไปเป็นคนใหม่ คนที่ดีขึ้น แต่คือการเรียนรู้ตัวว่าเราเป็นอย่างไร เรากำลังทำอะไรอยู่ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งที่เราเป็นจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเดินทางด้านในจริงๆ เราเดินทางไปในเส้นทางสายนี้ แล้วมันมีทางแยกตรงไหนเราก็รู้ว่าเรากำลังเลี้ยวซ้ายเรากำลังเลี้ยวขวา ไม่มีถูกไม่มีผิดนะ เพราะเดินไปจริงๆ แล้วดูว่าผลที่เกิดขึ้นกับชีวิตเรามันเป็นอย่างไร มันเป็นเรื่องที่ทำให้ชีวิตเรามันเติมเต็มความหมาย เติมเต็มคุณค่า เติมเต็มความต้องการของเราจริงๆ หรือเปล่า ถ้าไม่ใช่คุณก็ลองทางอื่น ลองแล้วจะได้รู้แก่ตัวจริงๆ ผมว่าถ้ามองอย่างนี้ การปฏิบัติธรรมจะทำให้เราใช้ชีวิตได้อย่างสนุก มันรู้สึกว่ามีความหมาย มีความศักดิ์สิทธิ์ของการใช้ชีวิตจริงๆ มันจะเลิกในเรื่องของการตัดสินใจผิด ตัดสินตัวเอง และผู้อื่น มันจะเลิกมองว่ากิจวัตรหรือกิจกรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่ต่ำ หรือรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่ทำให้เราไม่มีความสุข เหมือนมีที่ที่ควรไป มีที่ที่ไม่ควรไป มีงานที่ควร

ทำ มีงานที่ไม่ควรทำ มีคนที่ควรเจอ มีคนที่ไม่ควรเจอ แต่เอาเข้าจริงการใช้ชีวิตในสังคมมันเลือกไม่ได้หรอกครับ มันจะเลือกได้อย่างไรว่าเราจะเจอคนที่อยากเจอ หรือจะไม่เจอคนที่เราไม่อยากจะเจอ สุดท้ายก็เลยทุกข์ สุดท้ายก็ทำให้เรารู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมมันไม่ได้ทำให้เราเติมเต็มการดำเนินชีวิตของเราจริงๆ

ในทัศนะของเถรวาท คนเราปฏิบัติธรรมก็เพื่อที่จะพ้นทุกข์ ในทัศนะของวัชรยานมองอย่างเดียวกันหรือไม่

พูดถึงคำว่าพ้นทุกข์ ทุกการปฏิบัติพูดถึงการพ้นทุกข์ทั้งนั้น ถ้าบอกว่าวัชรยานไม่พูดถึงการพ้นทุกข์เลย ผมว่ามันไม่แฟร์ แต่การพ้นทุกข์มันมีหลายรูปแบบ คุณมีความทุกข์อยู่ตรงหน้าคุณจะพ้นมันอย่างไรละ คุณจะหนีคุณก็พ้น คุณจะหลบคุณก็พ้น คุณจะอยู่เหนือมันคุณก็พ้น คุณจะอยู่ใต้มันคุณก็พ้น หรือคุณจะอยู่ใก้กลางมันเลย เผลอไปกับมัน เข้าใจมัน แล้วคุณอยู่กับมันได้ก็พ้นเหมือนกัน คือมันเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องคุยกัน คุยกันแล้วเปิดประเด็นในการพูดคุยแล้วก็ตั้งคำถามว่า ไอ้ที่เราเข้าใจว่าพ้นทุกข์มันมีแบบเดี่ยวเองละหรือ แล้วแน่ใจหรือเปล่า เพราะถ้าเกิดคุณยึดมั่นในความเข้าใจแบบนั้นไป การปฏิบัติของคุณก็จะสอดคล้องกับความเข้าใจเชิงหลักการของคุณ อย่างเช่นบอกว่าการพ้นทุกข์ของคุณคือการข้ามจากฝั่งสังสารวัฏมาที่นิพพาน ธิเบตมาเลยนะ เพราะฝั่งนี้ยังไม่ได้แล้ว ถ้าคุณเข้าใจอย่างนี้ การปฏิบัติของคุณก็จะแสดงออกมาอย่างนั้น ทุกลมหายใจเข้าออกเลย ทุกผู้คนที่สัมผัสสัมผัสคุณก็จะแสดงออกมาอย่างนั้น หรือว่าการพ้นทุกข์ของคุณอาจมาจากคำถามที่ว่า ชีวิตของคนอย่างพระพุทธเจ้าไม่ใช่ชีวิตของคนที่หนีความทุกข์นี่นา พระพุทธเจ้าเข้าใจความทุกข์นี้ พระพุทธเจ้าไปได้ทั้งหกภพภูมิเลยนะ พระพุทธเจ้าไปนรกก็อยู่กับคนที่นรกไปสวรรค์ก็อยู่กับคนที่สวรรค์ ไปโลกมนุษย์ก็อยู่กับคนบนโลกมนุษย์ ไปโลกเดรัจฉานก็อยู่กับเดรัจฉาน ไม่เคยตัดสินไม่เคยหนี แต่พระพุทธเจ้าไม่มีความทุกข์ แล้วทำไมถึงไม่มีความทุกข์ละ ออ เพราะพระพุทธเจ้าเข้าใจแล้วก็อยู่กับมันได้จริงๆ คือการปฏิบัติที่ผมเรียนรู้อาจจะพูดเรื่องนี้ว่า การพ้นทุกข์ก็คือการที่คุณเผลอไปกับมันได้ คุณอยู่กับมันได้จริงๆ เข้าใจมัน รู้จักมัน

“บ้านดีโลปะ” คืออะไร มีความเป็นมาอย่างไร

ผมกลับเมืองไทยมา ๒ ปี ปีนี้ที่สาม ผมก็ผ่านเรื่องราวมาเยอะ มีอุปสรรคอะไรต่างๆ ช่วงที่ผ่านมา พูดตรงๆ ว่าข้าวของของผมนั้นยังไม่ unpack เลยนะ ยังไม่ได้

กัมมธรรมา ๑๓๙

เอาออกมาจากกล่องเลย ผมยังไม่มีพื้นที่ที่เป็นของผมจริงๆ พื้นที่ที่ผมจะได้ฝึกอย่าง
เข้มข้นจริงๆ มันเหมือนกับว่า ๒ ปีที่ผ่านมามันเป็นบททดสอบว่าผมต้องทำทุกอย่าง
ที่ผมเคยทำแล้วก็ออกมาเจอของจริง กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงๆ
แต่ตอนนี้ก็รู้สึกดีใจที่ว่า บ้านติโลปะมันก็คือบ้านที่เราอยู่ สุดท้ายมันก็เหมือนกับว่า
เหตุปัจจัยมันก็มารวมกันที่บ้านหลังนี้ เราก็ได้ทำบ้านให้เป็นบ้านภาวนาสำหรับเพื่อนๆ
แวะเวียนกันมาใช้ แล้วก็เปิดออฟฟิศ เป็นห้องสมุด เป็นที่ปฏิบัติ แล้วก็เป็นที่ทดลอง
โปรเจกต์ต่างๆ ที่คิดที่อยากจะทำกับเพื่อนๆ คือบ้านหลังนี้จะเป็นลักษณะที่ว่า เป็น
บ้านที่เราอยู่แล้วก็เปิดรับเพื่อนๆ ที่จะมาฝึกภาวนาด้วยกัน แล้วก็อยากจะสนับสนุนให้
เพื่อนๆ ได้คิดโปรเจกต์ร่วมกัน ทำอะไรบางอย่างที่เข้าไปหาสังคมไทยมากขึ้น โดยที่ออก
มาจากพื้นฐานการฝึกของพวกเขา บ้านหลังนี้มันจะไม่มีคามหมายเลย ถ้าคนที่มา
ไม่ฝึกภาวนา คือเราไม่ได้คิดว่าเราจะมาทำกิจกรรมเพื่อสังคม หรือเปลี่ยนแปลงสังคม
แต่เราอยากจะเอาแรงบันดาลใจที่เราเห็นตัวเองจากการที่เราฝึกภาวนา เอามาทำ
กิจกรรมอะไรที่มันมีสีสัน มีความสนุก มีความบ้า มีความซำ มีความแปลก ตามความ
คิดสร้างสรรค์ ความพยศ หรือความมีสีสันในความเป็นตัวของตัวเองของแต่ละคน
ก็รู้สึกว่าจะอยากทำแบบนี้ แต่โดยหลักการของมันก็จะเป็นบ้านที่ใช้ฝึกภาวนา ใช้จัดคอร์ส
อบรมระยะสั้น อาจจะมีคู่มือร่วมกัน อาจจะมีการศึกษาคัมภีร์ทางวัชรยาน ทางเถรว
าท ทางมหายาน อาจจะมีโปรเจกต์พาเยาวชนไปเรียนรู้จากคนในคุก ไปนำสอนการ
ภาวนา รวมทุกข้อมรสกับคนที่เขาลำบาก ก็จะมีโปรเจกต์ลักษณะนี้ไปเรื่อยๆ อาจจะมี
โปรเจกต์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับนักเรียนนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ทำความเข้าใจในเรื่อง
ของการศึกษา แล้วก็เอาเรื่องของการภาวนาเข้าไปให้เห็นว่าการศึกษาคควรจะต้องมีมิติ
ทางด้านนี้รวมอยู่มากขึ้นเพื่ออะไร ตัวบ้านเองก็เล็กๆ ไม่มีอะไร แต่ก็คิดว่ามันก็เหมือน
กับห้องทดลอง เป็นห้องทดลองความจริงรวมกันกับเพื่อนๆ

ส่วนเรื่องชื่อ **ติโลปะ** เป็นชื่ออาจารย์ของ**นาโรปะ** อีกทีหนึ่ง ติโลปะเป็นต้นธาร
ของสายธรรม **ติโลปะ นาโรปะ มาร์ปะ มิลาเรปะ กัมโปปะ** เป็นสายธรรมลงมา
ติโลปะเขาจะเป็นเหมือนคนบ้าๆ บอๆ แต่มาเป็นอาจารย์ของนาโรปะซึ่งเป็นคนเก่ง
เป็นปราชญ์ เป็นผู้รู้ทางศาสนาทุกอย่างเลย แต่คนที่ทำให้นาโรปะเป็นคนจริงก็คือติโลปะ
ขณะที่นาโรปะคิดว่าชีวิตมันต้องอยู่ในกฎในเกณฑ์ ในหลักธรรม มีการตัดสินใจดีชั่ว ถูก
ผิดชัดเจน แต่ติโลปะสอนให้นาโรปะเห็นว่า สรรพสิ่งตามที่เป็นจริงไม่ใช่สรรพสิ่งที่
ถูกแยกแยะโดยหลักธรรม จริงๆ แล้วดีชั่วมันไม่มีหรือถูกผิดมันไม่มีหรือทุกอย่าง
มันอยู่ตรงหน้าคุณเท่านั้น มันอยู่กับประสบการณ์ตรงหน้าของคุณว่าคุณจะเห็นมัน

ขนาดไหน ถ้าคุณยังมองทุกอย่างเป็นอย่างดีชั่วถูกผิดแสดงว่าคุณยังมองไม่เห็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง คุณยังมองไม่เห็นเหตุปัจจัยที่ทำให้มันเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ถ้าเกิดคุณยังกล่าวว่าคนๆ หนึ่งเป็นคนบาปเป็นคนเลว แล้วคุณไม่ได้อยู่กับคนๆ นั้นในสิ่งที่เขาเป็น ในชีวิตของเขาจริงๆ ใจของคุณก็ยังไม่อ่อนน้อมสักเท่าไร เหมือนบ้านเราที่คิดว่าเรารู้หลักธรรม เรารู้แล้วว่าคนอื่นเป็นเป็นอย่างไร คนนี้เลว คนนี้ดี คนนี้ปฏิบัติถูก คนนี้ปฏิบัติผิด คนนี้จะไปนิพพาน คนนี้จะไม่ไปนิพพาน ดูจิตคนนี้เป็นยังไง ดูจิตคนนี้เป็นยังไง เราคิดว่าเราพัฒนาปัญญาแล้ว เรารู้ทุกอย่าง แต่วัชระยาน สอนตรงกันข้าม ทีโลปะเอาเรื่องทำแต่ตบหน้านาโรปะผลัวะเลย เพราะนาโรปะรู้ไปหมดซะทุกอย่าง คิดว่าตัวเองมีปัญญาแล้วตัดสินชีวิตคนอื่น ตัดสินชีวิตตัวเองได้ พอทีโลปะถอดรองเท้าแตะตบหน้า นาโรปะก็เลยตื่น บางทีอันตรายที่สุดเลยของคน ที่ปฏิบัติธรรมคือการคิดว่าตัวเองรู้ แล้วไม่เคยเปิดใจที่จะไม่รู้ซะบ้าง พออยู่กับคนเข้าจริงๆ เหมือนไม่รู้จักที่จะต่ำ ทำไม่ถึงไม่เรียนรู้ที่จะลงมาต่ำเหมือนผืนดินที่ไม่เคยตัดสินใคร ที่ไม่เคยปฏิเสธใคร แต่ว่าเปิดใจเปิดรับในสิ่งที่เขาเป็นโดยที่ไม่มีถูกผิด แต่เรามองเห็นเหตุปัจจัยว่าทำไมเขาถึงทำในสิ่งนั้นละ คือเห็นใจเขาอะ 'เห็นใจ' บ้านเรามีคำสวยๆ เยอะ แต่คำเหล่านี้มันไม่มีความละเอียดอ่อนในการใช้

คุณเคยพูดถึงปัญหาเรื่องภาษา ที่คนรุ่นใหม่ น่าจะเข้าถึงศาสนาได้มากขึ้น แล้วมันมีวิธีอื่นอีกหรือไม่ ที่จะทำให้คนกลับมาเข้ามหายศศาสนามากขึ้น

อันนี้เป็นโจทย์ที่เป็นแรงบันดาลใจของผม ผมเป็นคนรุ่นใหม่ที่อยู่ยังน้อย ผมก็ไม่ได้วางตัวเป็นกูรูผู้อาวุโสแต่อย่างใด ผมคิดว่าสิ่งที่เราตั้งคำถามว่า พุทธศาสนาจะปรับเข้าหาคนรุ่นใหม่ได้อย่างไร หรือจะเผยแพร่พุทธธรรมให้กับคนรุ่นใหม่อย่างไร ส่วนใหญ่คิดจากคนแก่ๆ ทั้งนั้นเลย เหมือนผู้ใหญ่มานั่งคิดว่าจะทำอย่างไรให้มันมีสีสันสำหรับเด็ก แล้วก็ไปจ้างเด็กมาทำ เปลี่ยนปกหนังสือธรรมะ หรือพยายามจะใช้ศัพท์วัยรุ่นให้ดูเก๋ๆ แต่ในตัวของความจริงใจหรือเนื้อหาสาระมันก็เหมือนเดิม เพราะว่าผู้ใหญ่เหล่านั้นไม่เคยที่จะลงมาอยู่กับเด็กๆ จริงๆ ไม่เคยลงมาใช้ชีวิตพร้อมกับเขาจริงๆ หลากอย่างๆ เหมือนกับว่า จะทำให้พุทธศาสนาเข้ากับคนรุ่นใหม่ แล้วมานั่งคิดกันโดยที่ ขอโทษนะครับ คิดโดยพระที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทางโลกเลยแม้แต่หน่วย ผมว่ามันมีความอิหลักอิเหลื่ออยู่ตรงนั้นนะ ผมรู้สึกว่ ถ้าจะถามว่าพุทธศาสนาจะเข้ากับคนรุ่นใหม่ได้อย่างไร ก็ไปถามคนรุ่นใหม่สิ ก็ไปรับฟังเขาสิ ไปปรารถกับเขาสิ ไปคุยกับเขาสิ ไปเปิดวงให้เขาคุย เปิดวงให้เขาแสดงเสียงของตัวเอง แล้วคุณก็ต้องลองภาวนา โดยเป็น

กัมมชอง ๑๔๑

การภาวนาที่ผลของมันหรือความเข้าใจมันเปิดกว้างให้กับความหลากหลายของคนรุ่นใหม่ได้จริงๆ ลื ไม่ใช่เหมือนกับพ่อแม่ที่บอกว่า แล้วฉันจะเข้าใจลูกได้อย่างไร แล้วก็ยังมานั่งตัดสินว่า ลูกไม่ควรทำอย่างนี้ ลูกควรทำอย่างนี้ อันนี้ผิดอันนี้ถูก แล้วสุดท้ายคุณก็จะเข้าใจได้อย่างไรว่าคุณต้องการอะไร หรือเขาอยากเป็นอะไร ผมรู้สึกวาททางเดียวที่จะเข้าใจว่าพุทธศาสนาจะเข้ากับคนรุ่นใหม่ได้อย่างไรคือคุณต้องเปิดพื้นที่ให้เขาให้เขาได้เป็นในสิ่งที่เขาเป็น แล้วให้เขาได้เข้าใจว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องของความตื่นเป็นเรื่องของการทำงานที่คุณเรียนรู้และเป็นอิสระ ถ้าคุณเข้าใจนะ การเป็นอิสระไม่ได้หมายความว่าไม่เป็นอิสระ ไม่ใช่ แต่คุณเป็นอิสระเพื่อที่จะกลับมาเรียนรู้ร่วมกัน มีสิ่งจะมีคนที่คอยตักเตือนร่วมกันได้

ผมรู้สึกว่ามันเป็นเส้นทางนะ เป็นเส้นทางแสวงหาเรื่องพุทธศาสนาของคนรุ่นใหม่ จะเป็นอย่างไร จะอยู่ร่วมกันอย่างไร โดยที่คนรุ่นใหม่ก็ต้องเอาชีวิตตัวเองเข้าแลกด้วยนะครับ ผมว่าไม่มีใครบอกผลลัพธ์ได้ในตอนนี้หรือกว่าพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่จะเป็นอย่างไร เพราะคนรุ่นใหม่ต้องแสวงหาร่วมกัน

โดยที่ไม่ต้องบวช?

ผมคิดว่ามันก็ขึ้นอยู่กับแรงบันดาลใจของแต่ละคน คำถามที่คนส่วนใหญ่มาถามผมก็มักจะถามคล้ายๆ ว่า พุทธศาสนาควรจะเป็นอย่างไรในสังคมไทย การภาวนาควรจะเป็นอย่างไรในสังคมไทย แต่มันไม่มีคำตอบแบบนี้หรือครับ ไม่มีใครบอกได้ ผมเองก็ไม่ใช่ศาสดาที่จะบอกได้ว่ามันควรจะต้องเป็นอย่างไร ผมว่าพุทธศาสนาเป็นพลวัตเป็นสิ่งที่ชีวิตในตัวมันเอง แล้วมันก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยของมัน ไม่มีใครบอกได้ว่ามันควรจะเป็นอย่างไร ถ้าเกิดว่าเป็นพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ในบริบทของเพศพหุสมรรถนะ อาจจะเป็นคุณก็ได้ ถ้าคุณเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีจิตวิญญาณของการแสวงหาและอยากจะทำบวช อยากจะอยู่ในเส้นทางของบรรพชิตจริงๆ แล้วคุณมีความปรารถนา มีแรงบันดาลใจที่จะไปใช้ชีวิตอย่างนั้นจริงๆ คุณก็ต้องใช้ชีวิตของตัวเองเข้าแลก เมื่อคุณแสวงหาจริงๆ คุณก็จะกลายเป็นตัวอย่างทางศาสนาของคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในเพศบรรพชิต แต่คุณไม่สามารถที่จะพูดได้แต่ปาก เพราะสุดท้ายมันก็เป็นแค่ความคิด ผมรู้สึกว่าทุกคนถ้ามีแรงบันดาลใจอะไรก็ต้องใช้ชีวิตของตัวเองเข้าแลก อย่างเช่นถ้าคุณเป็นคนที่ชอบถ่ายภาพแล้วถามผมว่า พุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพได้อย่างไร ซึ่งผมไม่ใช่ช่างภาพแล้วคุณก็จะเชื่อผมไปทำไม คนที่ไปทำวิทยานิพนธ์ อาจจะไปตามปราชญ์ทางพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับการถ่าย

ภาพได้อย่างไร ก็ถามไปเถอะ ไม่มีอะไรจริงหรือ คุณก็ต้องเอาชีวิตตัวเองเข้าแลกจริงๆ คือทุกคนต้องเอาชีวิตของตัวเองลงมาทดลอง ผมก็บอกไม่ได้ว่ามันจะเป็นอย่างไร เพราะมันก็ไม่มีถูกไม่มีผิดอีกนั่นแหละ สุดท้ายมันก็เป็นอย่างที่

ในทางกลับกัน ถ้าคนรุ่นใหม่สนใจธรรมะ เขาควรจะเริ่มต้นอย่างไร หรือ เริ่มต้นด้วยอะไร

ถามตัวเองชัดๆ ก่อนว่าต้องการอะไรในชีวิต เริ่มจากความทุกข์ ความอึดอัด ความสับสน ที่มีอยู่ในตัวเอง เหมือนก่อนที่จะสนใจพุทธศาสนา ผมว่า มีตัวอย่างที่ พระพุทธเจ้าแสดงให้เห็น คือสิ่งแรกที่พระพุทธเจ้าสนใจไม่ใช่พุทธศาสนา แต่พระพุทธเจ้าสนใจความจริง พระพุทธเจ้าสนใจชีวิต ถ้าสนใจพุทธศาสนา ผมเชื่อเชิญให้มองชีวิตตัวเองก่อน รู้ว่าตัวเองเป็นใคร สนใจอะไร เรามีความต้องการอะไร เรามีแรงบันดาลใจอะไรในชีวิตนี้ แล้วเรามองเห็นอะไร อะไรที่มันไม่ค่อยสอดคล้อง อะไรที่มันขัดแย้ง สับสน วกวน เริ่มจากตรงนั้นก่อน ความจริงของเราคืออะไร ความจริงของสังคมคืออะไร มันหลีกเลี่ยงหรือมันขัดแย้งกันหรือเปล่า ตั้งคำถามแล้วก็ลงมาฝึกภาวนา ฝึกภาวนาเพื่ออะไร เพื่อจะได้มองเห็นมากขึ้น เพื่อจะได้มองเห็นชัดขึ้น ภาวนาเพื่อการปล่อยวางความคิด ปล่อยวางความยึดมั่นที่เรามีกับชีวิตของเรา แล้วก็อยู่กับความไม่รู้ให้ได้ อยู่กับความจริงที่เกิดขึ้นตรงหน้าของเราแต่ละขณะให้ได้ แค่นั้นเอง เพราะฉะนั้นจุดเริ่มต้นมันก็คือจุดปลายในตัวของมันเอง ก็คือว่า คุณต้องตั้งคำถามเป็น แล้วก็ดูตัวเองไปเรื่อยๆ การภาวนาเป็นแค่เทคนิค เทคนิคบางอย่างที่จะมาช่วยให้คำถามเหล่านั้นมันมีเส้นทางคลี่คลายไปเรื่อยๆ แค่นั้นเอง เพราะฉะนั้น ผมรู้สึกว่ามันมีแรงบันดาลใจเวลาที่ ทำไมยังเราฝึกตรงนี้มากเท่าไรเราก็จะยิ่งเห็นว่าการภาวนากับการศึกษาเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าเราจับต้นชนปลายให้ถูก เราสามารถนำเสนอการภาวนาหรือรูปแบบของศาสนธรรมที่ไม่มีแบ่งแยกทางภาษาหรือทางกรอบ หรือทางศาสนา มันก็จะเป็นตัวแกนของการเรียนรู้จริงๆ แล้วมันก็จะเข้าไปได้กลมกลืนมากกับการศึกษา ทำให้คนได้รู้จักตัวเอง มีแรงบันดาลใจในการทำงาน ทำความเข้าใจสังคม ทำความเข้าใจศาสตร์ต่างๆ แล้วสามารถที่จะนำมาปฏิบัติเป็นเนื้อเป็นตัวกับชีวิตตัวเองได้

ทุกวันนี้คุณดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีรายได้จากอะไร

ตอนที่ผมกลับมา ผมก็คิดเรื่องนี้อยู่พอสมควรว่าจะรับงานประจำเต็มๆ ก็มีมหาวิทยาลัย ๒-๓ ที่ที่เขาอยากจะให้ไปเป็นอาจารย์ประจำ ตอนแรกผมก็คิดว่าผมจะกลับ

มาสอน เพราะผมชอบเรื่องการสอน การเรียนรู้ร่วมกัน คิดว่าสถาบันการศึกษาน่าจะ
เหมาะกับเรา แต่เอาเข้าจริง พอเริ่มไปคุยก็รู้สึกว่าการศึกษานี้มันมันไม่ค่อย
เปิดพื้นที่ให้กับแรงบันดาลใจของคนมากเท่าไร คือกรอบ หรือความคาดหวัง หรือ
ความรุนแรงในตัวระบบมันมีเยอะมาก แล้วตอนหลังได้มาคุยกับพี่น้อง (พลจิว ธิวัช-
วิธราช) ที่ทำงานที่เสกสิขาลัย คือคนอื่นเข้ามาเขาก็จะบอกว่าเรามีโปรเจกต์เรื่องนี้
เราอยากให้คุณสอนเรื่องนั้นเรื่องนี้ อยากให้คุณมาทำเรื่องนี้ แต่พี่น้องเขาถามว่า 'ตั้ม
อยากทำอะไร บอกเลยนะ เสกฯ จะเปิดพื้นที่ให้' ซึ่งผมรู้สึกว่า ไซ้ มันเป็นเรื่องง่ายๆ
แค่นี้เอง คือคุณไม่ต้องมาชมผม คุณไม่ต้องมาตัดสินผม หรือคิดว่าผมจะมาทำงานให้
คุณอย่างไร คุณแค่เปิดพื้นที่ให้ผมได้เป็นตัวของตัวเองนะ ผมรู้สึกว่านี่แหละคือพื้นที่
ของการศึกษา พื้นที่ของการดูแล การหล่อเลี้ยง ทุกอย่างของสังคมไทย ครอบครัว การ
เลี้ยงดู การศึกษา การเมือง ทุกอย่าง เราไม่มีการเปิดพื้นที่ให้คนได้เปล่งเสียงของ
ตัวเองเลย เรามีแต่หลักการกับกฎเกณฑ์ ความคาดหวัง ผมก็ประทับใจกับตรงนี้
แล้วก็ตกลงทำงานให้เสกฯ เป็นวิทยากร จากเสกฯ ก็เริ่มที่จะมีคนรู้จักเรามากขึ้น
จากนั้นก็เริ่มที่จะเปิดคอร์สอิสระของตัวเองได้ และสามารถที่จะมีรายได้เลี้ยงดูตัวเอง
ได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังมีมหาวิทยาลัยหรือองค์กรต่างๆ ที่เขารู้จักเรา เขาก็
อยากให้เราไปทำอบรมให้ เป็นงานๆ ซึ่งรายได้มันก็ไม่คงที่ แต่ผมรู้สึกสบายใจกว่า
เราก็ลดในสิ่งที่ฟุ้งเฟ้อหรือไม่จำเป็นลง เพื่อที่จะได้ทำในสิ่งที่ตัวเองรัก ก็พออยู่ได้ครับ
มีคนเยอะแยะที่ทำงานแบบนี้ เป็นงานฟรีแลนซ์ รับจ้างไปเรื่อยๆ ผมว่าทุกวันนี้คนก็
ต้องการคนที่ทำอะไรจริงอย่างนี้เยอะขึ้นเรื่อยๆ อีกส่วนหนึ่งมันก็เป็นอาชีพในฝัน
ของคนรุ่นใหม่ นะ งานฟรีแลนซ์หรืองานรับจ้างแบบนี้

งานเขียนงานแปลที่ทำอยู่ตอนนี้มีอะไรบ้าง

เพิ่งทำเสร็จไปอีกเล่ม เป็นงานแปลจากงานเขียนของท่านตรงปะ ก็คิดว่าน่าจะ
จะเสร็จพร้อมบ้านดีไลปะ หนังสือชื่อ กลลวง (Illusion Game) เป็นงานเขียนของท่าน
ตรงปะที่เกี่ยวกับชีวิตของนาโรปะ เป็นเรื่องสายสัมพันธ์ของนาโรปะกับดีไลปะ
ก็น่าจะเป็นอีกเล่มที่ทำให้คนเข้าใจมากขึ้นว่าผมกำลังพูดเรื่องอะไรอยู่ ผมคิดว่า
จะมีงานแปลในลักษณะนี้อีกสัก ๑-๒ เล่ม แล้วก็อยากจะมียานเขียน คือผมรู้สึกว่า
งานเขียนของผมมันก็ค่อยๆ เปลี่ยนไป เหมือนระยะหลังก็รู้สึกว่าอยากจะทำอะไรที่เรา
พูดระหว่างการอบรมมาถอดแล้วเป็นหนังสือมากกว่า เพราะว่าหลายๆ ครั้งในการทำ
อบรมผมไม่เคยเตรียมเลยแม้แต่นิดเดียว ไม่เคยมีสคริปต์เลย คือผมอ่านพื้นที่ตรง

นั้นเอา แล้วก็ให้คนเข้าร่วมเขาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แล้วก็ดูว่าขณะนั้นมีอะไรเกิดขึ้นในใจผมแล้วผมอยากจะถ่ายทอดอะไร ก็รู้สึกวุ่นวายๆ ครั้งในคอร์สอบรมมีอะไรที่สดใหม่และไม่คาดหมายเกิดขึ้น จนกระทั่งบางครั้งผมยังอยากกลับมาฟังสิ่งที่ตัวเองพูดเองเลย ก็รู้สึกว่าอยากจะเอาสิ่งเหล่านี้มาถอดออกมาเป็นหนังสือ แล้วก็คิดว่าอยากจะเขียนพวกสารคดี เพราะรู้สึกว่าจริงๆ แล้ว คนไม่เคยมองว่า พุทธศาสนาหรือการปฏิบัติธรรมว่าเป็นเรื่องเล่าจริงๆ หลักธรรมมันไม่ได้มีความหมายในตัวของมันเอง แต่มันเป็นเรื่องเล่า เพราะเป็นการถ่ายทอดในประสบการณ์ของบุคคลที่เล่าเรื่อง บุคคลที่ถ่ายทอดจริงๆ คือต้องฟังเสียง แล้วก็ต้องอยู่ในประสบการณ์ ก็รู้สึกว่า ถ้าเราถ่ายทอดตัวหลักธรรมมาเป็นรูปของสารคดีแล้วก็อยู่ในรูปเรื่องเล่าหรือนิยาย มันน่าจะเป็นอะไรที่แปลกใหม่ ก็อยากจะลองทำดู

ดูเหมือนคุณจะให้ความสำคัญกับแรงบันดาลใจเยอะมาก เพราะอะไร

ถ้าคุณไม่มีแรงบันดาลใจ เราจะมีชีวิตอยู่ไปทำไม เราถูกสอนให้ทำอย่างที่คุณอื่นต้องการ ไม่ว่าจะการทำงาน การเป็นลูกที่ดี เป็นคนที่ดี เราก็กทำไปโดยที่ใจเราไม่มีความชุ่มชื่น ไม่มีแรงบันดาลใจอะไร ผมรู้สึกว่าถึงเราจะมั่งเงินสักที่พันล้าน หรือว่าเรามีรถสักกี่คัน เราจะมีบ้านสักที่หลัง จะมีแฟนสักกี่คน ถ้าใจมันไม่สั่นไหว ไม่มีแรงดัน ไม่มีแรงเดิน ก็ไม่มีประโยชน์ที่จะมีชีวิต แล้วผมก็เชื่อว่าจริงๆ แล้วการที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ มันเกิดมาด้วยแรงบันดาลใจ เราเกิดมาเป็นมนุษย์เพราะ passion บ้านเรามันแปลว่า ตัณหา ฟังแล้วดูแปลกๆ จริงๆ มันก็คือความปรารถนา มนุษย์เป็นภพของความปรารถนา ผมรู้สึกว่าเรื่องความปรารถนากับแรงบันดาลใจ ถ้าเราค้นไปลึกๆ มันเป็นเรื่องเดียวกัน

ถ้าหากในอนาคตเกิดวิกฤตอะไรบางอย่าง คนที่ฝึกภาวนา จะสามารถอยู่กับวิกฤตได้อย่างไร

ผมว่าอย่างน้อยที่สุดคนที่ฝึกภาวนาก็จะไม่ไปเติมวิกฤตนั้น อย่างแรกที่สำคัญมากคือคุณต้องหยุดก่อน หยุดอยู่กับที่แล้วก็มองให้ชัดว่าคุณทำอะไรอยู่ มันก็จะเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์หรืออุปบายปัญญา หรือความหลากหลายในการเดินตามแรงบันดาลใจของเราเอง ซึ่งมันอาจจะทำให้เกิดความตื่น เกิดความแปลกใหม่ ความสดใหม่ เป็นการยกระดับทางจิตสำนึก นี่เป็นความหวัง ผมมองว่าเรื่องของภาวนา ถ้าเกิดมีความเป็นไปได้อยู่ในนั้น トラバไตที่เรายังไม่สยบยอม トラバไตที่เรายังมีลมหายใจอยู่ ลองหาแรงบันดาลใจหรือความเป็นไปได้อื่นๆ ที่จะเติมให้กับสังคม กับโลก

กัมมชอง ๑๔๕

“...ถ้าทุกคนฝึกภาวนา
ฝึกความรู้ตัว
เพื่อที่จะเผชิญ
กับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าเรา
ชีวิตเรา
ก็จะเป็นแหล่งกำเนิด
ของความเป็นไปได้จริงๆ”

เติมให้กับเหตุปัจจัยที่มันแยกที่มันดูไปทางเดียว ให้มันมีความแปลกใหม่ เกิดขึ้นบ้าง แต่ในขณะที่เดียวกัน สุดท้าย ผมว่าเราก็ไม่ได้หวังผลว่ามันจะต้องเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง มันเหมือนกับเราไปเปลี่ยนอะไรไม่ได้ แต่มันก็โอเค เราไม่ได้คิดว่ามันจะต้องเป็นผล อย่างใดอย่างหนึ่ง สุดท้ายทางแก้ทางเดียวก็อาจจะต้องเป็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน อยู่กับสิ่งที่มันเป็นให้ได้อยู่กับวิกฤตทุกอย่างที่เกิดขึ้น แผ่นดินแยกฟ้าถล่มเราก็ยังมีความ ตื่นพอที่จะเผชิญกับสิ่งที่อยู่ตรงหน้า อย่างน้อยเราก็ต้องรู้ว่ามันเป็นสถานการณ์ที่ อยู่ตรงหน้าเราจริงๆ แล้วเราก็ต้องไม่ใช่ว่ากลัวจนทำอะไรไม่ถูก อย่างน้อยเราก็ยังมีความ ศรัทธาในสถานการณ์ ผมว่าทุกสถานการณ์ไม่ว่ามันจะเลวร้ายขนาดไหน แต่ โลกเรามันเป็นธรรมชาติ มันมีกระบวนการของมันเสมอ แล้วมันก็มีระยะเวลาของมัน แม้กระทั่งการเปลี่ยนจากดีเป็นชั่ว จากชั่วเป็นดีมันก็จะค่อยๆ เปลี่ยน

ผมรู้สึกว่ อย่างน้อยถ้าทุกคนฝึกภาวนา ฝึกความรู้สึกตัว เพื่อที่จะเผชิญกับสิ่งที่อยู่ ตรงหน้าเรา ชีวิตเราก็จะเป็นแหล่งกำเนิดของความเป็นไปได้จริงๆ ❁